

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

10
2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 1000 sahifa, 30-oktyabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Salimov Oqil Umriqov, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori

Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent

Djumaniyazov Maqsud Allazarovich, Qoraqalpog'iston Respublikasi Tabiat resurslari qo'mitasi raisi

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor

Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori

Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori

Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasida professori

Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Musyeva Shoira Azimovna SamDu IS instituti professori

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Nomozova Qumri isoyevna Geologiya fanlari universiteti "Iqtisodiy geologiya" kafedrasida dotsenti

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU Ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar departamenti rahbari

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU huzuridagi PKQTUMOTMXHB mutaxassis

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Qishloq xo'jaligida innovatsion xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	8
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich , professor, Zaynutdinova Umida Djalalovna , dotsent	
O'zbekiston-Turkiya do'stligi azaliy qadryatlarimiz zaminida yashab kelmoqda.....	13
O'sman Mesten , Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya-O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari	
O'zbekistonda turizm sohasining rivojlanishini davlat tomonidan	
qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish.....	15
Akkulov Abdulaziz Uralboyevich , mustaqil tadqiqotchi	
O'zbekiston Respublikasini "Yashil" iqtisodiyotga o'tish istiqbollari. Muammolar va yechimlar.....	19
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li , doktorant	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda "Yashil" iqtisodiyotning o'rni.....	26
Sevara Yaxshimuratova Rustam qizi , assistent-o'qituvchi	
Sanoat barqarorligini ta'minlashda yashil energetikaning o'ziga xos xususiyatlari.....	29
Kadirov Abdumalik Matkarimovich	
Republikamizda "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishda agroxizmatlarni	
rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	36
Mirzayev Q. J. , i.f.d., professor; Jonuzokov M. K. , assistent o'qituvchi	
"Yashil" obligatsiyalarni muomalaga chiqarishning nazariy va amaliy jihatlar.....	40
E. I. Nosirov , i.f.n., dotsent	
Turizm sohasidagi loyihalarni kreditlash amaliyotini takomillashtirish.....	46
Matkabulova Dilorom Xalilullayevna , PhD	
Koreya Respublikasida yashil (eko) turizmning rivojlanish yo'nalishlari va muammolari.....	51
Islomova Dilrabo Salomovna , kafedra assistenti	
Moliyaviy menejment tizimini transformatsiyalashda raqamli marketing	
samaradorligini baholashning nazariy yondashuvlari.....	55
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich , PhD, dotsent	
Samarqand viloyati ekologik turizm salohiyatidan samarali	
foydalanish asosida ekoturizm klasterlarini shakllantirish.....	62
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi , i.f.b.f.d.; Axrorov Farxod Baxriddinovich , i. f. n.; Xo'jamov Bobur , tadqiqotchi	
Ichki turizmni rivojlantirishda davlatning o'rni.....	68
Dehqonov Burxon Rustamovich , tayanch doktorant	
O'zbekistonda turizm sohasini rivojlanishiga global trendlarning ta'siri.....	72
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich , i.f.d., professor	
Assessment of the Current State of the Market and Procedure For Lending	
to Subjects of Tourism Services of the Republic of Uzbekistan.....	79
Karimova Aziza Maxomadrizoyevna , PhD, docent; Maqsudov Orif Shakirovich , assistant	
Islomiy moliya instrumentlari (muzoraba va mushoraka) va ularni tijorat banklarida qo'llash.....	84
Madraximova Gulasal , dotsent; Safarova Nasiba , magistrant	
Mamlakatimizda "Yashil" iqtisodiyot asosida barqaror rivojlanishni ta'minlashning o'ziga xos jihatlar.....	90
Mustafaqulov Yangiboy Bo'riqulovich , Todjimamatova Mashhura Erkinovna ;	
Nurmatova Hilola A'zamovna ; Berdieva Aziza G'anisher qizi ; Egamberdieva Oydin Abror qizi	
Ways to Improve the Green Recovery in Uzbekistan by Investment and Trade.....	97
Nurbek Khalimjonov , assistant	
Evaluating the Path Towards Sustainable Tourism Development in the Republic of Uzbekistan.....	102
Khusniddin Egamnazarov	
Nexus Between Climate Change and Energy Consumption in Uzbekistan: A Time Series Analysis.....	106
Sarvar Mamasoliyev ; Shodiyor Toxirov	
O'zbekistonda mice turizmini barqaror rivojlanishida qulay infratuzilma.....	112
Xalimova F. N. , katta o'qituvchi	
Ichki turizmni rivojlantirishning ilg'or xorijiy tajribasi va uni	
O'zbekistonda qo'llashning iqtisodiy afzalliklari.....	115
Matkarimov Jahongir Shamuratovich , mustaqil tadqiqotchi	
Agroturizmni rivojlantirish orqali hududlarning barqaror rivojlantirish imkoniyatlari.....	122
Jo'rayeva Nargiza Abduvohidovna , kafedra dotsenti	
Turizm sektorida milliy hunarmandchilik mahsulotlarining rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	126
Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna , kafedra assistenti	
Роль религиозного туризма в экономике Узбекистана.....	132
Рахимова Дилфуза Мирзакасимовна , преподаватель	
Turistik sanoatining investitsion jozibadorligini boshqarish va samaradorligini baholash.....	139
Sa'dullayeva Gulnoza Sodiq qizi , PhD	
Turizmga innovatsion texnologiyalarni joriy qilish shart sharoitlari.....	144
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li , doktorant	
O'zbekistonning "yashil iqtisodiy strategiyasi" va uni amalga oshirishning asosiy yo'nalishlari.....	147
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich , dotsent	
An Analysis of the Structure of Trade Between China and Uzbekistan.....	150
Cao Gang , PhD Candidate	

"Daka-Tex" MCHJ XKning marketing faolyatining takomillashtirish.....	160
Musyeva Shoira Azimovna , kafedra professori	
Mamlakat iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda oziq-ovqat xavfsizligining o'rni	164
Ibragimov G'ayrat Ablaqulovich , PhD; Shukurova Nilufar Qahramonova , tadqiqotchi;	
Umirov Islombek Furkatovich , tadqiqotchi; Tojiqulov Samandar Orufjon o'g'li , tadqiqotchi	
MDH davlatlarida chorva va parandachilik o'sish dinamikasi	169
Abidov Abdujabbor Abduxamidovich , t. f.n., dotsent	
Tijorat banklarida foiz stavkaning likvidlilikka ta'siri	179
Berdiyarov Baxriddin Tavasharovich , iqtisodiyot fanlari doktori, professor	
O'zbekiston moliya bozorini jahon moliya bozoriga integratsiyalashuvining dolzarb masalalari	186
Burxanov Aktam Usmanovich , i.f.d., prof.; Xudoyqulov Xurshid Xurramovich , i.f.d., prof.	
O'zbekiston Respublikasining Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lishiga oid	191
Ruzibayev Jahongir Nodirovich	
O'zbekistonda ikkilamchi qimmatli qog'ozlar bozori hozirgi holati tahlili.....	194
Ro'ziqulov Abdimo'min Qussam o'g'li , mustaqil izlanuvchi	
Raqamli texnologiyalar orqali turizm industriyasini rivojlantirish usullari	200
R. P. Zarikeyev , mustaqil doktorant	
Korxona iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda inson resurslaridan foydalanish amaliyoti	206
Abdualimov Ashraf Qurbonaliyevich , doktorant	
Oliy ta'lim muassasalarida to'lov-kontrakt shakli mablag'lari bo'yicha xarajatlar	
va ular hisobining amaldagi holati	211
Abdujalilova Dilnoz Abdusattorovna , doktorant	
O'zbekistonda oziq-ovqat bozori nazariy tahlili.....	216
Abduraxmanova Zuxra Toxir qizi , doktorant	
Sug'urta munosabatlarini takomillashtirishning istiqbollari	221
Abdutarapova Dildora Farxodjon qizi , doktorant	
Functions of Management in Education and Its Significance	231
Akhatova Shakhnoza Akram kizi , teacher	
Qishloq xo'jaligi korxonalarini moliyalashtirishni yangicha	
usullarini o'rganishning ayrim dolzarb masalalari	235
Ametov Quvondik Mamatjanovich , mustaqil izlanuvchi	
Yog'-moy sanoati korxonalari kapitali rentabelligini oshirish yo'nalishlari.....	238
Amirzoda Hamrayev , katta o'qituvchi	
Banklararo to'lov tizimini raqamli iqtisodiyotdagi rolini oshirish choralari.....	244
Amonov Alisher , o'qituvchi	
Baholash faoliyatini raqamlashtirish istiqbollari.....	248
Bobirjon Aktamov , katta o'qituvchi	
Marketing xizmati samaradorligini baholashda PEST tahlil usulining ahamiyati va qo'llash imkoniyatlari	253
Boyjigitov Sanjarbek Komiljon o'g'li , katta o'qituvchi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarining vujudga kelish zarurati, umumiy hisobotlarining tuzilishi	
va O'zbekistonning MHXSga o'tishida vujudga keladigan muammolar va ularni bartaraf etishning istiqbolli	
yo'nalishlari	259
Djurayeva Iroda Bahrom qizi , doktorant, o'qituvchi	
Samaradorlikni korxona iqtisodiyotida tutgan o'rni	265
Fayziyeva Nilufar Shuxrat qizi , PhD, katta o'qituvchi	
Avtomobil transporti korxonalarida amortizatsiya xarajatlari va uning hisobini takomillashtirish masalalari.....	269
G'anibayev Iloxomjon Shokiraliyevich , doktorant	
Turistlar statistik hisobini olib borish bo'yicha xalqaro standartlar va tajribalar tahlili	275
Jumanova Zilola To'ychiyevna , doktorant	
Tijorat banklari ipotekali kreditlarining qaytuvchanlik holatini barqarorlashtirish choralari	280
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li , kafedra o'qituvchisi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni	
amalga oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish	284
M. Samiyeva , kafedra assistenti	
Assessment of the Economic Effectiveness of the Railway Transport System	288
Mannonov Shahruhmirza Abdurashidovich , independent researcher	
O'zbekistonda mikromoliya tashkilotlarining iqtisodiy faoliyat samaradorligini oshirish yo'llari.....	294
Nazarova Muslima Nazarovna , PhD, i.f.f.d., katta o'qituvchi	
Mamlakatimizda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	301
Odilov Dilshodjon Tulqinovich	
O'zbekistonda paxtachilik majmuasining iqtisodiy samaradorligini oshirish	307
Xoliqov Tolibjon Luptullaevich , kafedra assistenti	
Ta'lim tizimi boshqaruvida "time menejment" texnologiyalarini qo'llash.....	311
Radjabova Gavxar Umarovna , kafedra dotsenti	
Improving Trade Effectiveness Through Merchandising: Theory and Practice	316
Ravshan Aliyevich Allayorov , Associate Professor	
An'anaviy moliya tizimidagi yangi yondashuv va yechimlar.....	319
Abrorov Sirojiddin , PhD; Bunyod Usmonov , PhD	
Ijtimoiy fondlar va maqsadli jamg'armalar faoliyatini takomillashtirish	325
Samiyeva Gulnoza Toxirovna , PhD, i.f.f.d.	

Tikuv-trikotaj korxonalarining brend jozibadorligini marketing strategiyalari asosida oshirish.....	332
Sh. Sh. Ziyayeva , katta o'qituvchi	
Surxondaryo mintaqasining ekoturizm salohiyati nuqtayi nazaridan baholash	337
Soatov Yusuf Xo'jayor o'g'li , mustaqil tadqiqotchi	
Совершенствование учета неиспользованных основных средств в Республике Узбекистан.....	340
Усманов Фаррух Обитжонович , научный сотрудник кафедры	
An'anaviy moliya tizimining metodologik muammolari, shuningdek moliya tizimida yuz beruvchi inqirozlar va ziddiyatli vaziyatlarning yuzaga kelish sabablari	348
Xabibullayev Dadajon Ro'ziboyevich , stajor tadqiqotchi; Sindarov Fazliddin Kaxramonovich , kafedra assistenti	
Dehqon xo'jaliklarida mahsulot yetishtirish samaradorligini oshirishda tomorqa xizmati klasterlarini takomillashtirish	355
Xamrayeva Sayyora Nasimovna , kafedra professori; Ochilova Nargiza Akramovna , doktorant	
Transport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini mexanizmlarini rivojlanishining asosiy tamoyillari	360
Nosirov Javlonbek Jamoliddin o'g'li , doktorant; Raxmatov Ziyodullo Nosirovich , dotsent	
BMT Barqaror rivojlanish maqsadlari doirasida kambag'allikni qisqartirish va oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash masalalari.....	363
Yusupov M. S. , PhD	
Мировые финансовые центры точки роста экономики.....	369
Абдуллаев Анвар Фархадович , PhD., доцент кафедры	
XX asr jadid ma'rifatparvarlari Abdurahmon Toshkandiy va Abdulla Avloniy ijtimoiy qarashlaridagi umumiylik va xususiylik	375
Abrorxon Asatulloev Asatulloevich , PhD	
Математическое обоснование вычисления моды и медианы в статистике.....	379
Бердикулова Ирода Райимкуловна , старший преподаватель; Усманов Шахзод Шохрухович , студент	
Yirik soliq to'lovchi korxonalar faoliyatini rag'batlantirishda soliq ma'murchiligining istiqbollari.....	390
G'aniyev Shaxriddin Vohidovich , i. f. d., Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich , PhD	
Sog'lomlashtirish turizmi klasterlari faoliyatida innovatsion faoliyatni boshqarishning kross-innovatsiyalar asosidagi modeli	395
G'ofurov Azizbek Umarjonovich , mustaqil tadqiqotchi	
Tijorat banklari faoliyatidagi kredit risklarini boshqarishni takomillashtirish yullari.....	400
J. Y. Isakov , i. f. d., professor	
Mehnat bozorining raqamlashgan iqtisodiyotdagi statistik masalalari.....	405
A. Abduvohidov , i. f. d., professor	
Davlat oliy ta'lim tashkilotlarida xarajatlar hisobini yuritish.....	407
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich , PhD	
Актуальная ситуация в сегменте теневой экономики в Республике Узбекистан.....	412
Кошанов Абдимурат , независимый исследователь	
O'zbekistonda moliyaviy hisob va hisobotni MXXSlariga transformatsiya qilishda asosiy vositalar hisobini tashkil etish masalalari	416
Qurbonova Shaxrinov , doktorant	
Erkin iktisodiy hududlarda investitsion faollikni oshirish masalalari.....	420
Qilicheva Kamola Muzaffarovna , mustaqil tadqiqotchi	
Mahalliy byudjetlar xarajatlari ijrosining samaradorligini oshirish masalalari (Jizzax viloyati misolida).....	425
Mamayusupov Omonulla Mamatqulovich , erkin izlanuvchi	
Sug'urtada assistans xizmatlarini takomillashtirish	433
Maxmudov A. M.	
Цифровизация бухгалтерского учета.....	439
Мирсодикова Дилобар Дилшод кизи , самостоятельный соискатель	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini rivojlantirishning moliyaviy mexanizmini takomillashtirish.....	445
Nasurova Kamola Ravshanovna , PhD	
Повышение эффективности депозитной политики в коммерческих банках.....	451
Нуриллаев Рахмат Ярашевич , к.с.х.н., доцент; Нуриллаев Шердил Жамолiddin угли , магистр	
Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari	456
Pardayev Ithomjon G'ulom o'g'li	
Uy-joy fondi boshqaruvini samarali tashkil etish	460
Berdiyeva Dilfuza Axatovna , PhD, dotsent	
Экономика знаний как высший ступень развития инновационной экономики	466
Хасанхонова Нодира Исаметдиновна , PhD	
Kichik biznes subyektlarini samarali investitsiyalashning ilg'or xorijiy davlatlar tajribasi	471
Ruziyeva Dilobar Isomjonovna , iqtisod fanlari nomzodi	
Davlat-xususiy loyihalarining mazmun-mohiyati, ilmiy-nazariy asoslari	481
Suleymanov Farrux Raximjonovich , mustaqil izlanuvchi	
Комплексный анализ хозяйственно-экономической деятельности и устойчивости АО "Узавтосаноат"	487
Туйчиев Комилжон Лазизович , доцент кафедры	
Экономическая сущность и важность повышения эффективности производства каракулеводческой продукции.....	493
Тулкин Хайтмуродович Фармонов , профессор; Нуриллаев Жамолiddin Ярашевич , докторант	
O'zbekistonda tijorat banklari emission operatsiyalarining dolzarb masalalari	499
O'ktamova Nozima Narzulla qizi , PhD, kafedra dotsenti	

Инновационные методы энергосбережения как способ повышения конкурентоспособности предприятия	503
Хамдамова Гавхар Абсаматовна , к.э.н., профессор	
Hudud sug'oriladigan yerlarida suv resurslaridan foydalanish holati tahlili	508
Shoxujayeva Zebo Safoyevna , i. f. n., professor, katta ilmiy xodim	
Hududlarning moliyaviy-investitsion salohiyatini oshirishning nazariy va amaliy jihatlarini	513
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi , kafedra dotsenti i. f. d.	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda xodimlar faoliyatining axborot tizimlarini samarali tashkil qilish	521
Yuldashev Furqat Nurilloevich , doktorant	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyoti sharoitida elektron biznesni rivojlantirish yo'llari	524
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich , PhD; Akramov G'ayrat Otabek o'g'li , talaba	
An Analysis of Green Taxation and Its Effect on Economic Growth	530
Fayzieva Nargiza Rabimovna , PhD	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning nazariy jihatlarini	537
Qurbonov Jasurbek Pozilovich , kafedra dotsenti	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm industriyasining rivojlanishi va istiqboli	540
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich , PhD, kafedra dotsenti	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruving baholash usullarini tahlili	544
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna , mustaqil tadqiqotchi	
Markaziy Osiyo davlatlarida rekreatsiya turizmi	548
Shaymanova Nigora Yusupovna , doktorant	
Korxona investitsiyalari xususidagi ilmiy-nazariy yondashuvlar va qarashlar evolyutsiyasi	552
Eshqo'ziyev Oxunjon Oybek o'g'li , doktorant	
O'zbekiston sanoatining rivojlanish tendensiyalari, muammo va yechimlari	559
Shavqiyev Erkin , i. f. n.	
"Yashil iqtisodiyot"ga o'tish zaruriyati, dastaklari va uning o'ziga xos tamoyillari	565
Berdiyev Baxtiyor Sodiqovich , kafedra dotsenti	
Innovatsion faoliyatni rivojlantiruvchi omillar va ulardan samarali foydalanish yo'nalishlari	571
Ashurov Maxammadjon Sotvoldiyevich , i. f. n., kafedra dotsenti	
Ijtimoiy tarmoqlar analitikasi	576
S. Qulmatova , PhD, dotsent	
Analysing the Functioning of Enterprise Management in the Context of Institutional Reforms	581
Kurpayanidi Konstantin Ivanovich , Professor	
Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi samaradorligini baholash	586
Ruxsatova Rushana O'ktamovna , erkin tadqiqotchi	
Soliq tushumlarini prognozlashtirish modellarini qurishning klassik va intellektual usullari	593
Narmanov Ulug'bek Abdugapparovich , PhD; Maqsudov Azamat Maqsud o'g'li	
Kompaniyani samarali boshqarishda marketingning o'rni va uning tamoyillarini qo'llash istiqbollari	598
Usmonova Dilfuza Ilhomovna , kafedra dotsenti	
Экономическая безопасность и факторы влияющие на неё	602
Абдишукуров Шерзод Шавкат угли , научный сотрудник	
Oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy manbalari bo'yicha xarajatlar hisobi va uni takomillashtirish	608
Artikov Kurbonazar Amonovich , mustaqil ilmiy tadqiqotchi	
Innovatsion iqtisodiyot sharoitida inson kapitaliga yo'naltirilgan investitsiyalarning ahamiyati	614
Asamxodjaeva Shoir Shukurullaevna , katta o'qituvchi	
Перспективы развития инноваций и роль стартапов: зарубежный опыт, проблемы и решения	618
Ачилова Ширин Шавкат кизи , старший преподаватель	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarni kreditlashda garov ta'minotini takomillashtirish	622
Bazarova Nigora Ravshanovna , kafedra dotsenti	
Sug'urta tashkilotlari investitsiya faoliyatini boshqarish masalalari	627
Kenjayev Ilhom G'iyozovich , iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
Organizational Factors Influencing Leadership Styles and Procurement Outcomes	632
Saidakhmedov Islomjon Uligbekovich , Scientific researcher	
Tijorat banklari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish yo'llari	637
Mirpulatova Luiza Mansurovna , doktorant	
Tijorat banklarining tadbirkorlik subyektlarini kreditlash metodologiyasining ekonometrik tahlillari	642
Norov Akmal Ruzimamatovich , DSc, kafedra professori	
Tijorat banklarida kreditlash amaliyotini takomillashtirish yo'llari	649
Norova Nozima Nabiyeva , katta o'qituvchi	
Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari	657
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
Jahondagi kuzatilayotgan globallashtirish va tabiatdagi o'zgarishlar oqibatida kelib chiqayotgan turli xatarlardan himoya qilishda sug'urta tashkilotlari oldida turgan vazifalar ("O'zbekinvest" EISK AJ misolida)	661
Sayfulla Mirzoyev	
International Experiences on Restoration of Financial Stability Through Indicators in Commercial Banking Sector	666
Solijonova Muxlisa Azamatovna	
Pensiya yoshining pensiya ta'minoti tizimiga ta'siri	668
Tursunov Jaxongir Pulatovich , DSc	

Mamlakat iqtisodiyotini islom moliya instrumentlari orqali rivojlantirish istiqbollari.....	673
Xalikov Ulug'bek Rustamovich , PhD	
Sug'urta kompaniyalari va tijorat banklari integratsiyalashuv jarayonini zarurligi va ahamiyati.....	678
Xudoyberdiyeva Sadoqat Abdumannonova , mustaqil izlanuvchisi	
Qishloq xo'jaligi korxonalarini davlat tomonidan qo'llab quvvatlashning innovatsion menejment tamoyillari...	683
Shaniyazova Zamira Oralbayevna , PhD	
Тенденции развития жилищного строительства.....	688
Алиева Зилола Маматвалиевна , доцент кафедры	
Tadbirkorlik subyektlarini moliyalashtirishning innovatsion usullari.....	692
Shakirova Nigora Axralovna , kafedra dotsenti v.b.	
Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'larining shakllanishi va nazorat qilinishi.....	698
Xusanov Nishonboy Abdusattarovich , filologiya fanlari doktori, professor	
Спиртные напитки - вред здоровью	702
Кариева Халима Икромжоновна , старший преподаватель кафедры	
Importance of Social Infrastructure Development in Rural Areas	706
Munisa Alimova	
Davlat xizmatida agile loyiha boshqaruvi texnologiyasidan foydalanish	709
Isaqova Zebo Murodovna , f.f.n. (PhD), tadqiqotchi	
Korxonalar moliyaviy tahlilining ahamiyati	714
Karimov Eminjon Gapardjonovich , doktorant	
Рекреация как основа духовно-культурного возрождения нации и социально-экономического развития страны	716
Алимова Гузал Алишеровна , Доктор философии (PhD) по экономическим наукам	
Развитие тепличного плодовоовощеводства и создание в отрасли цепочки добавленной стоимости Республики Узбекистан.....	722
Дурманов Акмал Шаймарданович , PhD, доцент кафедры	
Oliy ta'lim muassasalarida ilmiy-tadqiqot faoliyatini rivojlantirishning innovatsion usullari.....	734
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li , DSc, mustaqil izlanuvchi	
Роль виртуальных банков в развития экономики Узбекистане.....	738
Каримов Нарбой Ганиевич , доктор экономических наук; Ниязметов Мансур Рустамович	
Xotin-qizlarni ish bilan ta'minlashga ko'maklashish imkoniyatlari	742
Xayitov Abdimannon Buxarovich , iqtisod fanlari nomzodi	
Maxsus iqtisodiy zonalar: mazmun-mohiyati, ulardagi investitsiya muhitini yaxshilash	748
Ja'sur Umirzoqov Artiqboy o'g'li , PhD, dotsent	
Современные тенденции формирования системы критериев рабочих мест в условиях экологизации экономики	754
Ходжаева Нодирахон Абдурашидовна , PhD, профессор	
Yangi O'zbekistonda xizmatlar sohasi – mamlakat taraqqiyotining drayveri	760
Yusupov Muxamadamin , kafedra dotsenti	
Oliy ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlarning zarurati	767
Anvar Bazarbayevich Gafurov , PhD (i.f.f.d)	
Kichik sanoat zonalaridagi korxonalar raqobatbardoshligini oshirish.....	774
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillayevich , kafedra dotsenti v.b.	
Pensiya yoshining pensiya ta'minoti tizimiga ta'siri.....	778
Tursunov Jaxongir Pulatovich , DSc	
Tibbiy sug'urtada innovatsiyalar va IT-texnologiyalarning qo'llanilishi	784
Xalikulova Gulzada Tadjimuratovna , PhD, kafedra dotsenti	
Improvement of Scientific Methodological Bases of Innovative Management of Higher Education Institutions.....	789
Gafurova Dilshoda , PhD	
Leveraging Public-Private Partnerships for Strategic Investment Financing.....	793
Yakubova Samira , PhD	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida banklarning o'rni.....	797
Adilova Zohida Ikromjonovna	
Turistik resurslarning salohiyatdan samarali foydalanishning nazariy asoslari	801
Alimardonova Zebuniso Mamarajabovna , mustaqil izlanuvchi	
Respublikamizda qimmatli qog'ozlar bozorini raqamlashtirishning o'ziga xos jihatlari.....	805
Xojiyev Jaxongir Dushabayevich , kafedra dotsenti v.b.	
Исследование алюминиевого порошка как строительный материал	809
Шарипова Мадина Конгратаевна , преподаватель	
Bank tizimi samaradorligini oshirishda chakana bank xizmatlarining o'rni.....	812
Raxmatov Temur Sotiboldiyevich , PhD	
Lizing faoliyatini kreditlashda anderraytingdan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari	818
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Milliy moliya bozorini rivojlantirish xususidagi ilmiy-nazariy qarashlar	824
Burxanov A. U. , i.f.d., professor, Muratov Amir Timur ug'li , talaba	
Iqtisodiyotda yashil innovatsiyalarni joriy etishni konseptual asoslari.....	829
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna , kafedra dotsenti	
Цифровизация страховых претензий является основным механизмом развития страховой отрасли.....	835
Узакова Камола Бехзодовна , ассистент кафедры	

O'zbekiston va MDH mamlakatlari soliq tizimining qiyosiy tahlili	839
Bobomurotova Manzura Panji qizi , mustaqil tadqiqotchi	
Soliq ma'muriyatchiligi tizimida samarali soliq nazoratini tashkil etish masalalari	845
Poyonov Bobir Bekmurod o'g'li, Bobomurotova Manzura Panji qizi , mustaqil tadqiqotchilar	
Banklarda aktivlar portfellarining zamonaviy holati	851
Murodova Mohigul Chori qizi , katta o'qituvchi	
Vaqtni boshqarish texnologiyasidan foydalangan holda talabalarining o'quv faoliyatida o'zini o'zi tashkil etishini rivojlantirish muammosini o'rganishning nazariy asoslari	855
Otajonova Maftuna Sultonmurodovna , tayanch doktorant	
Kredit-modul tizimida talabalarining mustaqil ishini rejalashtirish va tashkil qilish	859
Ustadjalilova Xurshida Aliyevna , p. f. n.	
Erkin iqtisodiy hududlarga investitsiyalarni jalb etish innovatsion taraqqiyot omili sifatida	863
Sheraliyeva Saida Azatovna , katta o'qituvchi	
Paxta-to'qimachilik klasterlari mahsulotlari eksportini motivatsiyalash mexanizmi	868
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich , tayanch doktorant	
O'zbekiston Respublikasida soliq tavakkalchiligini boshqarishning hozirgi zamon muammolari	875
Abdusheerov Abdullo Baxtiyorovich , mustaqil izlanuvchi	
Modern Methods of Tax Control: Analysis, Problems and Solutions	879
Ergasheva Malikakhon , Independent researcher	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish mehnat bozorida bandlik darajasini oshirish omili sifatida	884
Amanov Otabek Amankulovich	
Tashqi savdo – statistik o'rganishning obyekti sifatida	888
Ergashev Mirjon Yorqin o'g'li , tayanch doktorant	
Nodavlat notijoart tashkilotlarida maqsadli tushumlarga doir ishchi schotlarni takomillashtirish	893
Ne'matov Oybek Ismatullayevich , PhD	
Kichik biznes subyektlarida marketing strategiyasini qo'llash va uni takomillashtirish	897
Saidaxmedova Nodira Iloxomova , DsC	
Библиометрический анализ области знаний налогового администрирования	902
Bokhodir Isroilov , Doctor of Economics, Boburshokh Ibragimov , PhD	
Soliq qarzini undirish amaliyoti va uni tartibini takomillashtirish tahlili	909
Raximova Shaxlo Rajapboyevna , mustaqil tadqiqotchi	
Dorivor o'simliklarni yetishtirish va qayta ishlashda davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning ahamiyati	915
Xo'jaqulova Nigora Rustamovna , PhD	
Davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishda soliqlarning ta'sirini boshqarish	922
Maxmudov Anvarjon Maxmudovich , mustaqil izlanuvchi	
O'zbekistonda tijorat banklarining investitsion faoliyatining ekonometrik tahlili	930
Achilov Uyg'unjon Ulug'bekovich , dotsent	
Семья и ее роль в воспитании молодежи	935
Зайналов Жахонгир Расулович , профессор, Бердикулов Журабек , ассистент	
Don mahsulotlari korxonalarida ishlab chiqarish xarajatlarining boshqaruv hisobi, audit va tahlil qilishga oid tadqiqotlarga doir mulohazalar	938
Nosirov Ilhom Abbosovich , i.f.d., Abdilalimov Akmaljon Obidjanovich , mustaqil izlanuvchi	
Повышение эффективности маркетинговой деятельности издательско-полиграфических компаний ..	943
Холмирзаева Феруза Абдуллаевна	
Совершенствование учета качества в предприятиях по хранению и переработке зерна	949
Холбеков Расул Олимович , доктор экономических наук, профессор	
Mamlakatimizda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashning zamonaviy yo'nalishlari	956
Axmedova Nafisa Amriddin qizi	
Iste'molchilarga yo'naltirilgan marketing strategiyalarini takomillashtirish	962
Ruziyeva Shaxlo Raupovna	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda ichki auditni tashkil qilishning nazariy asoslari	968
Maxmudova Sharifa Elmurodovna , tayanch doktorant	
Tijorat banklari chakana xizmatlari va ularga ta'sir etuvsi omillar	972
Xudayarova Xurshida Abdunazarovna , PhD	
Xalqaro lizing munosabatlarini rivojlantirish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etishda uning rolini oshirish	978
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Raqamli banklar faoliyatini tahlil qilish (Tinkoffbank misolida)	983
Nabiyeva Feruza Odilovna , tayanch doktorant, Parpiyeva Ra'no Abdurasulovna	
Пути организации инновационных процессов в Узбекистане	988
Насиров Дилшод Фарходович	
Цифровизация банков: риски и стратегии управления финансовыми активами в цифровой эпохе	992
Кодиров Бобур Абдулбори угли , магистр	

XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA ICHKI AUDITNI TASHKIL QILISHNING NAZARIY ASOSLARI

Maxmudova Sharifa Elmurodovna
Toshkent moliya institute tayanch doktoranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada xo'jalik yurituvchi subyektlarda ichki auditning nazariy asoslari haqida so'z boradi. Bugungi kunda ichki auditning muhimligi, xo'jalik yurituvchi subyektlarda ichki auditning rivojlanishini ta'minlash bugungi kunning dolzarb masalasi ekanligi aks ettirilgan. Ichki auditga olimlarimiz tomonidan turlicha ta'riflar keltirilganligi, ichki auditning maqsadi, vazifalari va bu borada qilingan izlanishlar tahlil qilingan. Ichki auditni xo'jalik yurituvchi subyektlarda kelajakdagi samarasini oshishi ochib berilgan.

Kalit so'zlar: ichki audit, xo'jalik yurituvchi subyektlar, buxgalteriya hisobi, auditor, auditorlik faoliyati, ichki audit xalqaro standartlari, ichki auditor malaka sertifikat.

Abstract: This article reveals the theoretical foundations of internal audit in business entities. The importance of internal audit today is reflected, the fact that ensuring the development of internal audit in business entities is an urgent problem of this period. The views and opinions of economic scientists on internal audit are analyzed, the purpose and objectives of internal audit are considered, as well as research conducted in this field. As a result, it was revealed that in the future the effectiveness of internal audit in business entities will be only increased.

Key words: internal audit, business entities, accounting, auditor, auditing activities, international standards of internal audit, qualification certificate of internal auditor.

Аннотация: В данной статье раскрываются теоретические основы внутреннего аудита в хозяйствующих субъектах. Отражено значение внутреннего аудита сегодня, то, что обеспечение развития внутреннего аудита в хозяйствующих субъектах является актуальной проблемой современности. Проанализированы взгляды и мнения ученых экономистов о внутреннем аудите, рассмотрены цель и задачи внутреннего аудита, а также исследования, проведенные в этом направлении. В результате выявлено, что в будущем эффективность внутреннего аудита в субъектах хозяйствования будет только повышаться.

Ключевые слова: внутренний аудит, хозяйствующие субъекты, бухгалтерский учет, аудитор, аудиторская деятельность, международные стандарты внутреннего аудита, квалификационный сертификат внутреннего аудитора.

KIRISH

Mamlakatimizda so'nggi yillarda hamma sohada o'zgarishlar sezilarli darajada amalga oshirilmoqda. Shu jumladan buxgalteriya hisobi, audit bo'yicha ham bir qator ishlar amalga oshirilmoqda. Buxgalteriya hisobi, audit sohasining xalqaro standartlar asosida ishlarni tashkil etilishi bo'yicha ko'plab me'yoriy hujjatlar qabul qilinib, ulardan amaliyotga keng foydalanish ham bugungi kunning dolzarb masalasi hisoblanadi.

"Auditorlik faoliyati to'g'risida"gi qonunning yangi taxriri 25.02.2021-yilda chiqqanligi, audit xalqaro standartlariga 2021-yildan boshlab to'liq o'tganligimiz yuqoridagi fikrimiz dalili hisoblanadi. Bundan tashqari juda ko'plab qonunlar, qarorlar va yo'riqnomalar ishlab chiqarildi va chiqarilmoqda. Jumladan, "Ichki audit xizmati xodimlarini sertifikatlash tartibi" to'g'risidagi Nizom O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 05.05.2021-yildagi 280-sonli qarori, "Korxonalaridagi ichki audit xizmati to'g'risida"gi Nizom O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 16.10.2006-yildagi 215-sonli qarori, "Ichki audit milliy standarti" O'zbekiston Respublikasi Moliya Vazirligining 52-sonli buyrug'i 24.10.2022-yilda ishlab chiqilgan va qolaversa, "Vazirlik va idoralarning ichki audit xizmati to'g'risida"gi namunaviy Nizom O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 01.08.2022-yildagi 416-sonli qarori asosida qabul qilindi va bu borada ko'plab o'zgarishlar amalga oshirilmoqda. Yurtimizda auditorlik sohasida juda ko'p yangi, zamonaviy va butun dunyoda dolzarb bo'lgan jihatlar kun sayin amaliyotga joriy qilinmoqda va mutaxassislar, olimlarimiz tomonidan ilmiy yo'nalishlar yaratilmoqda desak adashmaymiz.

Shu bilan bir qatorda ichki auditda ham ko'plab o'zgarishlar bo'lishi bugungi kunning eng asosiy jihatiga aylanib borayotganligi bejiz emas. Bugungi kunda nazorat qiluvchi tashkilotlar va bu faoliyat bilan shug'ullanuv-

chilarga bo'lgan talab kun sayin cho'qqiga chiqib borayotganligi guvohi bo'lmoqdamiz. So'zimiz isboti, ichki audit xalqaro standartlari ichki auditorlar instituti tomonidan ishlab chiqilgan va 160 dan ortiq mamlakatlarda amal qilinib kelinmoqda va 30 ga yaqin davlatlar tiliga tarjima qilingan. Ko'plab xorijiy mamlakatlarda ichki auditni o'z mamlakatlarida yuksaltirish bo'yicha bir qancha yo'llarni bosib o'tishdi va buning natijasida aksiyadorlik jamiyatlarining faoliyatida samarali tashkil etilganligi, yuqori foydaga erishganligini ko'rishimiz mumkin. Ichki auditni xalqaro standartlar asosida tashkil etish va audit o'tkazish natijasida tuzilgan hisobotlar va ularning tafsilyalari ham ichki, ham tashqi investorlar uchun qulayliklar yaratdi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Yuqorida ichki audit juda muhim deb e'tirof etdik, lekin o'zi "ichki audit nima?" degan savolga javob bersak. Turli olimlar "ichki audit" bo'yicha juda ham ko'p va turlicha fikrlar bildirishgan:

"Korxona tomonidan uning o'z faoliyatini tekshirish va baholash maqsadida tashkil etilgan xizmatidir"-deya ta'rif berishgan xalqaro ichki auditorlar institut mutaxassislari;

"Ichki audit -bu ichki hujjatlar asosida boshqaruv tizimidagi va tashkilot faoliyatidagi turli bo'g'inlar nazoratini olib boruvchi (shaxs) maxsus tizim bo'lib, uning maqsadi boshqaruv tizimiga yordam berishdan iboratdir"-deb ta'kidlagan V.V.Burtsev;

A.M.Bogomolov va N.A. Goloshanovlar esa : "Ichki audit umumiy auditning negizidan iborat bo'lib, mulkdor huquqini himoya qiluvchi tizim sifatida tashkil etilgan, hamda uning faoliyati buxgalteriya hisobida mulkning saqlanishi va ichki nazoratning ishonchligi hujjatlarga asosandir" degan g'oyani bildirishgan;

"Ichki auditni ichki nazorat deb sanashni tushunish mumkin, lekin ichki audit mustaqil olib borilishi va aynan, korxonaning har bir bo'g'inida mustaqil tekshiruvlarni olib bora olishi kerakligini e'tirof etmoqchimiz"-deya ta'riflashgan Rossiyalik olimlar.

"Korxonalarda ichki audit xizmati to'g'risidagi Nizom"ga ko'ra: "Ichki audit – korxona boshqaruvining ijro etuvchi organi va tarkibiy bo'linmalari tomonidan O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlariga, ta'sis hujjatlariga va ichki hujjatlariga rioya qilinishini tekshirish va monitoring olib borish yo'li bilan ular ishini nazorat qilish va baholash, ma'lumotlarning buxgalteriya hisobi va moliya hisobotda aks ettirishning to'liqligi va ishonchligini ta'minlash, xo'jalik operatsiyalarini amalga oshirishning belgilangan qoidalari va tamoyillari aktivlarning saqlanishi hamda, korporativ boshqarish prinsiplari joriy etilishi bo'yicha korxonaning tarkibiy bo'linmasining (ichki audit xizmati) faoliyati tushuniladi".

"Ichki audit-bu ishlab chiqarish xarajatlarining darajasi, rentabellik, tejamkorlik, maqbul rejimga rioya qilish va ko'rsatilgan xizmatlarning yuqori sifatligi ustidan nazorat qilishdir"- deydi R. D. Do'stmurodov;

"Ichki audit xizmati -korxona boshqaruvining ijro organi va tarkibiy bo'linmalari tomonidan qonun hujjatlariga, ta'sis hujjatlariga rioya qilinishini tekshirish yo'li bilan ular faoliyatini nazorat qilish va baholash hamda korporativ boshqaruv tamoyillari joriy etilishini ta'minlaydi"-deb ta'kidlagan A. A. Karimov;

"Ichki audit xizmati-bank rahbariyati tomonidan joriy etilgan nazorat tizimi oldiga qo'yilgan vazifalarning qanchalik samarali bajarilganligini tekshiruvchi tizimdir"-deya ta'rif bergan N. F. Karimov;

"Ichki auditorlar-tashkilot, firma, kompaniya va shu kabilarning boshqaruv faoliyatini mustaqil ekspert sifatida baholaydi. Ular tahlil, baholash natijalarini, o'zlari tekshiradigan tashkilot faoliyat to'g'risidagi axborotlarni, o'z tavsiyalari va maslahatlarini boshqaruvni amalga oshirayotgan bosh firmaga taqdim etadilar" degan edi Z. T. Mamatov;

"Ichki audit – korxonaning faoliyatini tekshirish va baholash uchun ta'sis etiladigan mustaqil ekspert xizmatidir" deb ta'riflagan B. A. Xasanov.

Yuqorida ko'rsatib o'tilgan olimlarning fikrlari va ta'riflaridan kelib chiqib ichki audit bu keng tushuncha ekanligiga, unga har xil yondashish mumkinligiga yuqorida guvohi bo'ldik. Ichki auditning xo'jalik yurituvchi subyektlarda to'g'ri tashkil etish va takomillashtirish jihatlarini o'rganib, unu amaliyotga tadqiq qilish maqsadga muvofiqdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot ishlarini olib borishda xo'jalik yurituvchi subyektlarda ichki auditni takomillashtirish bo'yicha xorijiy va milliy iqtisodchi olimlarning ilmiy izlanishlari o'rganilib tahlil qilindi. Maqolani tayyorlashda abstrakt mantiqiy fikrlash, kuzatish, tahlil, guruhlash, taqqoslash usullaridan keng foydalanildi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Yuqoridagi ichki auditga berilgan ta'riflardan ko'rinib turibdiki, ichki audit xo'jalik yurituvchi subyektlarning faoliyati uchun o'ta muhim va eng ahamiyatli jihatlardan biridir. Korxona boshqaruvini samarali tashkil etish, operativ va to'g'ri qarorlarni qabul qilishda ichki audit ishning samaradorligi oshiradi, ishlab chiqarishdagi kamchiliklar vaqtida aniqlab, ularning oldini oladi. Bundan tashqari buxgalteriya hisobini, hujjatlar bilan ishlashni ham to'g'ri va o'z vaqtida tashkil etilishiga olib keladi. Korxonada xatolarsiz va kamchiliklarsiz ishlash holatini yuzaga keltiradi.

Ichki auditning maqsadi- xo'jalik yurituvchi subyektlarda mulk egalari resurslarini to'g'ri va unumli saqlash, samarali tarzda ishlatish bo'yicha manfaatlarni himoya qilish va boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun to'liq, aniq va ichonchli axborotlar bilan ta'minlash.

Ichki auditning vazifalari korxona rahbariyati tomonidan, korxona boshqaruvga oid bo'limlari va korxona talablaridan kelib chiqib belgilanadi;

- aktivlar holatini nazorat qilish va zararlarga umuman yo'l qo'ymaslik;
- tizimdagi nazorat amallarining bajarilishini tasdiqlash;
- ichki nazorat tizimini samaradorligini tahlil qilish va axborotlarga ishlov berish;
- boshqaruv axborot tizimidan uzatiladigan ma'lumotlarning sifatiga baho berish.

Quyida keltirilgan jadvalda ichki auditning ta'rifi va maqsadi, vazifalari keltirilgan. Ushbu chizma orqali ketma-ketlik orqali ichki auditni yana ham yaqindan o'rganib olib, tahlil qilishga yordam beradi.

Ichki audit ta'rifi:			
-korxona boshqaruvini samarali tashkil etish, operativ va to'g'ri qarorlarni qabul qilishda ichki audit ish samaradorligi oshiradi, ishlab chiqarishdagi kamchiliklar vaqtida aniqlab, ularning oldini oladi. Bundan tashqari buxgalteriya hisobini, hujjatlar bilan ishlashni ham to'g'ri va o'z vaqtida tashkil etiladi. Korxonada xato va kamchiliklarsiz ishlash holati yuzaga keltiradi.			
Ichki auditning maqsadi:			
-xo'jalik yurituvchi subyektlarda mulk egalari resurslarini to'g'ri va unumli saqlash, samarali tarzda ishlatish bo'yicha manfaatlarni himoya qilish va boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun to'liq, aniq va ichonchli axborotlar bilan ta'minlash.			
Ichki auditning vazifalari:			
-aktivlar holatini nazorat qilish va zararlarga umuman yo'l qo'ymaslik;	- tizimdagi nazorat amallarining bajarilishini tasdiqlash;	- ichki nazorat tizimini samaradorligini tahlil qilish va axborotlarga ishlov berish;	-boshqaruv axborot tizimidan uzatiladigan ma'lumotlarning sifatiga baho berish.

1-rasm: Xo'jalik yurituvchi subyektlarda ichki auditni tashkil etish mexanizmi¹

ILMIY ISHLAR TAHLILI

№	FISH	Mavzu	Ilmiy o'rganilgan yo'nalishlar
1	Axmedjanov Karim Bakidjanovich	Xo'jalik yurituvchi subyektlarda ichki audit metodologiyasini takomillashtirish	-ichki audit xizmatini samarali tashkil etish yuzasidan O'zbekiston auditorlar palatasi qoshida ichki audit tuzilmasini shakllantirish bo'yicha takliflar asoslab berilgan; -ichki auditor xizmatifaloyatini rejalashtirish va yakuniy auditorlik hisobotini tayyorlash jarayonining izchilligi va o'zaro muvofiqligini ta'minlash mexanizmi takomillashtirilgan; -iqtisodiy rivojlangan demokratik mamlakatlar tajribasi, xalqaro tan olingan talabalarni umumlashtirish va milliy iqtisodiyotning o'ziga xos xususiyatlarini e'tiborga olgan holda ichki audit standartlarini takomillashtirish bo'yicha takliflar asoslangan; -xarajatni qisqartirish va daromadni oshirish imkonini beruvchi ichki audit vakolatlarini taqsimlash jarayonining o'zaro bog'liq 3 bosqichni tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi ishlab chiqarilgan; -ichki audit nazoratining sifati va audit natijasi ishonchligini yanada oshirishga yo'naltirilgan 2 audit xizmati faoliyatini tashkil qilishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi takomillashtirilgan.
2	Abdiyeva Nargiza Shuhratovna	O'zbekiston temir yo'llari aksiyadorlik jamiyati korporativ boshqaruv tizimida ichki auditni takomillashtirish	-korporativ boshqaruv tizimida ichki audit tekshiruvlarining uslubiyotini birlashtirish imkoniyatini yaratadigan ichki audit xizmatining ishchi hujjatlari shakllari ishlab chiqilgan; -aksiyadorlik jamiyatlari korporativ boshqaruv tizimida ichki auditni tashkil qilishda ichki auditni o'tkazish tartibi takomillashtirilgan, hamda ichki audit o'tkazish sifatini nazorat qilish tizimi taklif qilingan; -korporativ boshqaruv tizimida ichki audit xizmati faoliyatini baholash va ichki auditorlikni attestatsiyadan o'tkazish me'zonlari ishlab chiqilgan; -ilk bor aksiyadorlik jamiyatlari ichki audit yakuniy natijasi bo'yicha tuziladigan auditorlik hisobotining obyektiv va asoslangan holda kuzatuv kengashiga taqdim etiladigan shakli ishlab chiqilgan; - ichki audit xizmati faoliyatida xalqaro ichki auditorlik professional standartlaridan foydalanish va shu asosda ichki audit xizmati taklifini kengaytirish yo'llari belgilab berilgan.

1 Muallif tomonidan ishlab chiqildi

3	Mehmonov Sultonali Umaraliyevich	Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi va ichki audit metodologiyasini takomillashtirish	-ilk bor byudjet tashkilotlarida hisob siyosatining tarkibiy tuzilmasini shakllantirish tartibi ishlab chiqilgan, hamda ularning uslubiy jihatlari takomillashtirilgan; -me'yoriy-huquqiy hujjatlar talablariga mos budjet tashkilotlari schyotlar rejasiga tasarrufida qoldirilgan mablag'lar hisobiga o'zgartirishlar kiritilishi asoslangan, hamda ishchi schyotlar rejasini restrukturalashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan; -davlat sektorida buxgalteriya hisobining xalqaro standartlariga moslashtirish asosida hisob obyektlarini tan olish, baholash va ular bo'yicha axborotlar shaffofligini ta'minlash belgilab berilgan; -birinchi marta byudjet tashkilotlarida markazlashtirilgan buxgalteriya hisobi faoliyatini tarkibiy tuzilmasi, hamda ularda hisob yuritishning tashkiliy-metodik asoslari shakllantirilgan; -byudjet tashkilotlarida moliyaviy hisobot shakllari tuzilishi va ulardagi ko'rsatkichlarni birlamchi hisob hujjatlar hamda registrlariga muvofiqligini nazorat qilish tizimi takomillashtirilgan; -ilk bor byudjet tashkilotlarida ichki audit xizmati faoliyatini tashkiliy-uslubiy asoslari shakllantirilgan, hamda samarali amalga oshirish bo'yicha metodologik yondashuvlar ilmiy jihatdan asoslangan; -byudjet tashkilotlarida ichki audit hujjatlari hamda hisobotini shakllantirish bo'yicha ilmiy takliflar ishlab chiqilgan.
4	To'rayev Abdurahim Nortojiyevich	Xo'jalik yurituvchi subyektlarda ichki auditni takomillashtirish	- ichki audit tomonidan subyektning moliyaviy holatiga baho berish va uning samaradorlik ko'rsatkichlarini aniqlash tizimi takomillashtirilgan; -xo'jalik yurituvchi subyektlarning Kuzatuv kengashi a'zolarini ichki audit xizmati qo'mitasiga jalb etish orqali uning faoliyati samaradorligini oshirishga asoslangan; -xalqaro auditorlik standartlari asosida aksiyadorlik jamiyatlari ichki audit faoliyatiga moslashtirilgan "ichki audit rejasini" va "ichki audit dasturi" ishlab chiqilgan; -O'zbekiston aksiyadorlik jamiyatlari ichki audit xizmati faoliyati samaradorligi xalqaro standartlar asosida baholashning 4 ta sifat me'zonlari taklif etilgan; -xalqaro ichki audit standartlari uslubiyoti asosida ichki audit tekshiruv natijasi bo'yicha tuziladigan yig'ma hisobotni kirish, rejalashtirish, tahliliy va yakuniy qismlardan iborat shaklda tuzish tartibi taklif etilgan; -tashqi audit tekshiruvda ichki audit tomonidan olingan auditotlik dalillaridan foydalanish orqali tashqi auditni o'tkazish muddatini qisqartirish va xarajatlarni kamaytirish asoslangan.

Butun dunyoda ichki auditni rivojlantirish va to'g'ri olib borilishini ta'minlash dolzarb muammolardan biri hisoblanadi va qator tadqiqotlar olib borilishiga sabab bo'lmoqda. Xo'jalik yurituvchi subyektlarda ichki auditni tashkil qilinishi-bu ular uchun juda ham foydali va ancha moliyaviy jihatdan korxonada pul tejashiga olib keladi va boshqa jihatlarida ham o'z aksini topadi.

XULOSA

Yuqoridagi fikr va mulohazalar shuni ko'rsatadiki, ichki auditga turli qarashlar orqali ta'rif berilgan bo'lishiga qaramasdan, lekin uning maqsadi xo'jalik yurituvchi subyektlarda samarali ishni tashkil etish va ichki auditni takomillashtirish orqali kelajakdagi korxona faoliyati uchun ahamiyati juda kattadir. Ichki audit bu korxonada xarajatlarni kamaytirish va yuqori samaradorlikka erishish uchun ulkan zamin yaratadi desak adashmaymiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. "Auditorlik faoliyati to'g'risida"gi qonunning yangi taxriri 25.02.2021-y.
2. "Ichki audit xizmati xodimlarini sertifikatlash tartibi" to'g'risidagi Nizom O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi-ning 05.05.2021-yildagi 280-sonli qarori
3. "Vazirlik va idoralarning ichki audit xizmati to'g'risida"gi namunaviy Nizom O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi-ning 01.08.2022-yildagi 416-sonli qarori
4. Ichki audit milliy standarti" O'zbekiston Respublikasi Moliya Vazirligining 52-sonli buyrug'i 24.10.2022-y.
5. A.J.Tuychiyev, I.N.Qo'ziyev, R.M.Haydarov, M.M.Yakubov. Ichki audit. Darslik. "Iqtisod-Moliya" nashriyoti Toshkent, 2019, 368 bet
6. The International Standard of Audit (ISA) 520 "Analytical procedures". www.iasplus.com
7. Urton L.Anderson, Vichat J. Head, Sridhar Ramamoorti, Cris Riddle, Mark Salamasick, Paul J. Sobel Internal auditing. Assurance&advisory services. Fourth edition. ISBN-13: 978-0-89413-987- I, p.1-2.
8. Robert R. Moeller. Executive's Guide to COSO Internal Controls Understanding and Implementing the New Framework. Published by John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey.Published simultaneously in Canada.2014. 316 p.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.